

تدوین الگوی بخشش بر اساس باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه با میانجی‌گری عواطف خودآگاه

investigate the mediating role of self-conscious emotions in the relationship between belief in a just / unfair world with forgiveness

طاهره جولانیان^۱، هایده صابری^۲، سیمین بشر دوست^۳

Abstract

The purpose of this study was to investigate the mediating role of self-conscious emotions in the relationship between belief in a just / unfair world with forgiveness. The design of this study was descriptive (non-experimental) of structural equation modeling. The sample of the study consisted of 411 people who were referred to Karaj health houses in the summer of 1977. . The participants responded to the Fair Faith Beliefs Questionnaire (BJWS), the third revised version of the Adult Self-Awareness Scale (TOSCA-3) and the Vote et al. (2001) Scale of Structural Equation Modeling Results showed that belief in the world Fair / unfair predicts forgiveness significantly, and indirect coefficient of coefficient between fair world belief and forgiveness ($\beta = 0.05$, $P < 0.05$) was positive and significant at 0.05 level, indicating a role Mediation is the emotion of the conscious. The conceptual model of the research was validated using the data and fit indices of the model confirm it. The results of this study show that forgiveness is not just a secondary phenomenon that is a product of positive life experiences or personal characteristics, etc. It should be an interactive approach to

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه در رابطه بین باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه با بخشش انجام شد. طرح پژوهش حاضر توصیفی (غیرآزمایشی) از نوع مدل‌یابی معادلات ساختاری بود. نمونه پژوهش شامل ۴۰۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری تضادفی از جمعیت مراجعه‌کنندگان به خانه‌های سلامت شهر کرج در تابستان سال ۱۳۹۷ بود. این شرکت‌کنندگان به پرسشنامه‌های پ باور به دنیای عادلانه ((BJWS) سومین نسخه تجدیدنظرشده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان (TOSCA-3) و مقیاس بخشش رای و همکاران (۲۰۰۱) پاسخ دادند نتایج مدل‌یابی معادلات ساختاری نشان داد که باور به دنیای عادلانه/ناعادلانه به صورت معنادار بخشش را پیش‌بینی می‌کند و ضریب مسیر غیر مستقیم بین باور به دنیای عادلانه و بخشش ($\beta = 0.05$, $P < 0.05$) مثبت و در سطح ۰.۰۵/۰ معنادار بود و این نشان‌دهنده نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه است. مدل مفهومی پژوهش با استفاده از داده‌ها تایید شد و شاخص‌های برازش مدل تاییدی بر این امر است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بخشش فقط یک پدیده ثانویه نیست که محصول تجارب مثبت زندگی یا ویژگی‌های شخص و غیره باشد. بلکه باید با دیدی تعاملی به آن نگرسیست

۱ دانش‌آموخته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران.

۲ نویسنده مسئول: استادیار روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران.

۳ استادیار روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رودهن، رودهن، ایران.

negativity and, as a positive behavioral outcome, can be the result of structural interaction

Keywords: forgiveness, belief in a just / unjust world, self-conscious emotions

وبه عنوان یک برونداد رفتاری مثبت، می تواند حاصل تعامل ساختاری باشد.

واژه‌های کلیدی: بخشش، باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه، عواطف خودآگاه

مقدمه

بخشش فرایندی مرحله‌ای برای از بین بردن خشم و ایجاد امید دوباره است (لودن و گربر، ۲۰۰۸). انرایت و فیتزگیبونز (۲۰۱۵) بخشش را شامل سیستم‌های رفتاری، شناختی و عاطفی می‌دانند. در حوزه‌ی عاطفی هیجانات منفی به آهستگی از بین می‌روند. ابتدا حوادث منفی، خنثی و سرانجام با هیجانات مثبت جایگزین می‌شوند. بررسی‌های به عمل آمده بیان‌گر آن است که بخشش دارای انواع مختلفی است. برخی از آن‌ها باعث سازماندهی، بهبود و توسعه منظومه‌ای از روابط هستند و برخی نیز مانع رشد سازنده سیستم خانواده و اعضای آن می‌شود (باکوس، ۲۰۰۹). علاوه بر این، عدم بخشش مشکلات بسیاری را در زمینه‌های روابط اجتماعی، رضایت از زندگی، بهزیستی، سلامت روان و جسم، هیجانات و عواطف ایجاد می‌کند و در نهایت منجر به مرگومیر بالاتر می‌شود (امانی، شیری و رجبی، ۱۳۹۳؛ برانان، دیویس و بیسواز-دینر، ۲۰۱۶؛ ریندفلیش، ۲۰۱۸؛ کالتا و مروز، ۲۰۱۸). بنابراین بخشش پتانسیل کاهش تجارب هیجانی منفی نظیر شرم و احساس گناه را دارد. متغیرهای مختلفی با متغیر بخشش رابطه دارند از جمله این متغیرها، متغیر باور به دنیای عادلانه^۶ می‌باشد. در این راستا باور به دنیای عادلانه نیز بر این‌که افراد چگونه روابطشان را هدایت کنند، تأثیر می‌گذارد (بارسولومائوس و استرلان، ۲۰۱۶). بر اساس نظریه باور به دنیای عادلانه، اغلب انسان‌ها تمایل دارند که دنیا را مکانی مملو از نشانه‌های حضور عدالت تلقی کنند و بر پایه این باور، زندگی خود را با امیدواری و اعتماد و اطمینان به آینده پیش برند (دونات، املافت، دالبرت و کمبل، ۲۰۱۲). کالان، شید و اولسون^۹ (۲۰۰۹) معتقدند باور به دنیای عادلانه گونه‌ای از باورهای انسانی است که ماهیتی پیچیده و تأثیرگذار در زندگی هر یک از افراد بر جای می‌گذارد نادلمن و نادلر^۷ (۲۰۱۷) نتیجه گرفتند که باور به دنیای عادلانه به عنوان یک مکانیسم مقابله‌ای عمل می‌کند و بر اهمیت واکنش‌های هیجانی و قصد و نیت ادراک شده در فرآیند بخشودگی تأکید دارد. از این رو، بخشش این امکان را فراهم می‌آورد که پس از تهدیدها دوباره صمیمیت ایجاد گردد و روابط به صورت پایدار و درازمدت باقی بماند. بلکی، روپک، هیچوکوت، و جوزف^{۱۱} (۲۰۱۶) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که افراد در صورتی که باور به دنیای عادلانه را در خود پرورش دهند، می‌توانند در پی بروز اتفاقات آسیب‌زا، از احساس شرم و گناه رهایی یافته و آن‌ها را با احساسات مثبت جایگزین می‌سازد. با جستجو در ادبیات پژوهشی مرتبط با بخشش می‌توان دریافت که بخشش تأثیرات سودمندی بر متغیرهای روان‌شناختی

1 -Louden & Gerber

2 -Backus

3 -Brannan, Davis & Biswas-Diener

4 -Rindfleisch

5 -Kaleta & Mróz

6 -belief in a just world

7 -Bartholomaeus & Strelan

8 -Donat, Umlauf, Dalbert & Kamble

9 -Callan, Shead & Olson

1 -Nudelman & Nadler 0

1 -Blackie, Roepke, Hitchcott, & Joseph

و اجتماعی دارد. وودیات، ونزل و دوول‌پالومبو^۱ (۲۰۱۷) در پی پژوهش خود در میان افرادی که از ارزش‌ها و قوانین اخلاقی تخطی کرده و به دیگران و خود آسیب زده بودند، دریافتند که احساس گناه و شرم در صورتی که در کانال مثبتی جاری شود، به جای خودسرزنش‌گری، به احساس مسئولیت و در نهایت خودبخشش‌گری منتهی می‌شود. در زمینه ارتباط عواطف خودآگاه با بخشش، کارپنتر، تیگنور، تسانگ و ویلت^۲ (۲۰۱۶) دریافتند تمایل به تجربه هیجان خودآگاه احساس گناه منجر به بخشش بیشتر می‌شود در حالی که، در پژوهش آن‌ها تمایل به تجربه هیجان خودآگاه شرم رابطه منفی با توانایی بخشش داشت. در پژوهش لانگمن و چانگ^۳ (۲۰۱۳) احساسات نیرومندتری از گناه با ناتوانی بیشتر در بخشش خود رابطه داشت. در احساس شرم تمرکز روی "خود" به عنوان یک کل است. در این حالت احساس شرم به عنوان هیجانی بر اساس احساسات افسرده کننده از قبیل ناامیدی، حماقت و آرزو برای اجتناب از بودن در کنار دیگران به خاطر ترس از طرد شدن تعریف شده است (استوویگ، تانجی، هیگل، هارتی و مک‌کلوسکی^۴؛ ۲۰۱۰). وایت، بیمل، و نورنزیان^۵ (۲۰۱۷) در پژوهشی در زمینه پیامدهای اعتقاد به کارما یا همان علیت اخلاقی، به این نتایج دست یافتند که کارما به عنوان عنصری از باور به دنیای عادلانه، تاثیرهای عمیقی بر روان رفتارهای افراد دارد به طوری که قضاوت‌های اخلاقی، و هیجان‌های مثبت اخلاقی همچون شرم، گناه و همدلی دارد.

بنابراین با توجه به نقش ارزشمند متغیر روان‌شناختی بخشش بر سلامت روان و جسم، روابط بین‌فردی از جمله زناشویی و روابط افراد در سطح جامعه، بررسی عوامل و متغیرهای مرتبط و تأثیرگذار بر بخشش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. ضرورت پرداختن به مفهوم بخشش بسیار روشن است به طوری که انجام پژوهش در این زمینه جایگاه خاصی در عصر حاضر پیدا کرده است. در سال‌های اخیر تلاش‌های گسترده‌ای برای تبیین چگونگی ظهور پیدایش بخشش بیشتر در بستر تفکر آدمی صورت گرفته، اما همچنان ضرورت پژوهش‌هایی همچون پژوهش حاضر که تلاش کنند بخشش را از ابعاد مختلف و با نگاه تعاملی مورد توجه قرار دهند احساس می‌شود، زیرا پدیده‌ای پیچیده همچون بخشش را هرگز نمی‌توان تنها با لحاظ کردن یکی از عوامل مؤثر در آن به خوبی شناخت و تبیین کرد. و اکنون با توجه به شواهد برخی پژوهش‌ها اهمیت و ضرورت وارد کردن جنبه‌های هیجانی و اعتقادی در مدل‌های تبیینی بخشش بیش از پیش آشکار گشته است.

برای این منظور به بررسی مدل مفهومی ارائه شده در این پژوهش برای بخشش بر اساس باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه با میانجی‌گری عواطف خودآگاه خواهیم پرداخت. این مدل برای هر یک از متغیرها به طور جداگانه بررسی خواهد شد. با توجه به اهمیت تشخیص تعاملی روابط باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه، بخشش و عواطف خودآگاه پژوهشگر مصمم شد پژوهشی با هدف بررسی نقش واسطه‌ای عواطف خودآگاه در رابطه باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه با بخشش بپردازد و پاسخگو به این سوال که آیا مدل بخشش بر اساس باور به دنیای عادلانه / ناعادلانه با میانجی‌گری عواطف خودآگاه از برآزش مناسب برخوردار است؟

لذا در این زمینه به نظر می‌رسد متغیرهای باور به دنیای عادلانه، و عواطف خودآگاه از متغیرهای تأثیرگذار بر بخشش باشند. بنابراین در پژوهش حاضر سعی بر آن است تا مدلی جهت تبیین بخشش با استفاده از ویژگی‌های شخصیتی با میانجی‌گری عواطف خودآگاه ارائه گردد. بنابراین مسأله اصلی پژوهش حاضر بدین قرار است که آیا عواطف خودآگاه نقش واسطه‌گری معنی‌داری در رابطه‌ی بین ویژگی‌های شخصیتی با بخشش ایفا می‌کند یا خیر؟

1 - Wodyatt, Wenzel, & de Vel-Palumbo

2 -Carpenter, Tignor, Tsang & Willett

3 -Langman & Chung

4 -Stuewig, Tangney, Heigel, Harty & McCloskey

5 -White, Baimel, & Norenzayan

6 -personality traits

7 -self-consciousness emotions

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی-همبستگی و از نوع مقطعی است که سعی دارد مدلی جهت تبیین بخشش بر اساس ویژگی‌های شخصیتی با نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه، ارائه دهد. جامعه آماری، شامل تمام افراد مراجعه‌کننده به خانه‌های سلامت شهر کرج در تابستان سال ۱۳۹۷، که بنا بر استعلام از سازمان فرهنگی، اجتماعی و ورزشی شهرداری کرج حدود ۲۰۰۰۰ نفر بودند و حجم نمونه مورد بررسی در پژوهش حاضر، ۴۰۰ نفر از جامعه فوق بود. نمونه‌گیری به شیوه تصادفی ساده چندمرحله‌ای از میان مناطق شهر کرج انجام شد بدین ترتیب که در مرحله اول ۸ منطقه، در مرحله دوم از هر منطقه ۱ محله و در مرحله سوم از هر محله ۱ خانه سلامت به صورت تصادفی انتخاب شد و افراد نمونه به شیوه نمونه‌گیری تصادفی از بین افراد جامعه‌ی مذکور انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به مطالعه عبارت بودند از: ۱- آزمودنی برای شرکت در پژوهش اعلام رضایت کرده باشد؛ ۲- آزمودنی تحت درمان داروهای روان‌پزشکی جهت کاهش اضطراب، استرس و افسردگی نباشد؛ ۳- آزمودنی در محدوده سنی بین ۲۰ تا ۴۵ سال باشد؛ ۴- آزمودنی فاقد اختلال شناختی باشد؛ ۵- آزمودنی دچار بیماری مزمن نباشد؛ ۶- آزمودنی مبتلا به اختلال سوءمصرف مواد و دارو نباشد؛ ۷- زندگی آزمودنی از ۶ ماه قبل از انجام پژوهش دارای روند معمولی بوده و اتفاق یا حادثه خاصی که به منزله بحران در زندگی آن‌ها باشد مانند مرگ یک عزیز، بیماری صعب‌العلاج در اعضای خانواده، تغییر محل زندگی، رخ نداده باشد. ملاک‌های خروج آزمودنی‌ها از مطالعه عبارت بودند از: ۱- مشخص شدن خلاف یکی از موارد فوق در حین پژوهش؛ ۲- و تکمیل ناقص یکی از پرسشنامه‌ها.

ابزار پژوهش

پرسشنامه باور به دنیای عادلانه (BJWS): پرسشنامه باور به دنیای عادلانه (BJWS)، توسط رابین و پیلاو (۱۹۷۳) ساخته شد و شامل ۲۰ گویه است نمره‌گذاری این پرسشنامه به این صورت است که هر سوال به شیوه لیکرت هفت درجه‌ای از ۱ تا ۷ به صورت "کاملاً مخالفم" تا "کاملاً موافقم" می‌باشد. این پرسش‌نامه دارای دو خرده‌مقیاس مستقل به نام‌های خرده‌مقیاس باور به دنیای عادلانه و خرده‌مقیاس باور به دنیای ناعادلانه است. گل‌پرور و عریضی (۱۳۸۶) به منظور تعیین روایی محتوایی با استفاده از نظر متخصصان حاکی از روایی محتوایی بوده است. در پژوهش گل‌پرور و اکبری (۱۳۸۸) پایایی این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های باور به دنیای عادلانه و باور به دنیای ناعادلانه به ترتیب ۰/۷۳ و ۰/۷۰ و به روش ضریب اسپیرمن براون به ترتیب ۰/۶۹ و ۰/۶۵ و به روش ضریب کاتمن ۰/۶۷ و ۰/۶۴ گزارش شده است. در پژوهش حاضر ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای خرده‌مقیاس‌های باور به دنیای عادلانه و باور به دنیای ناعادلانه به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۶۱ و برای کل پرسشنامه ۰/۷۲ به دست آمد.

سومین نسخه تجدیدنظرشده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان (TOSCA-3): مقیاس تجدید نظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان^۱ تانجی، دیارینگ، واگنر و گرامازو (۲۰۰۰) که ۶ خرده مقیاس صفت شرم، مستعد بودن به گناه، برونی کردن، بی تفاوتی، غرور آلفا و غرور بتا را در یک طیف لیکرت از هرگز=۱ تا به احتمال زیاد=۵ مورد ارزیابی قرار می‌دهد. تانجی و درینگ (۲۰۰۰) بر روی سه نمونه مختلف دانشجویی ضرایب آلفای کرونباخ را برای خرده مقیاس‌های مستعد بودن به شرم ۰/۷۶ تا ۰/۸۸، مستعد بودن به صفت گناه ۰/۷۰ تا ۰/۸۳، برونی-سازی ۰/۶۶ تا ۰/۸۰، بی تفاوتی ۰/۶۰ تا ۰/۷۰، غرور ۰/۴۱ تا ۰/۷۲ و غرور بتا ۰/۵۱ تا ۰/۷۲ گزارش کردند و در مورد روایی سازه این ابزار نشان دادند سومین نسخه تجدید نظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان احساس گناه سازش‌یافته را می‌سنجد. روشن چسلی، عطری فرد و نوری مقدم (۱۳۸۶) برای سه خرده مقیاس صفت شرم، مستعد بودن به گناه، برونی کردن اعتبار و روایی مناسبی گزارش کردند.

مقیاس بخشش رای و همکاران (۲۰۰۱): مقیاس بخشش توسط رای، لویاکونو، فولک، اولزسکی، همیم و مادیان^۱ (۲۰۰۱) ساخته شد و شامل ۱۵ سوال به صورت طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت از "کاملاً مخالفم=۱" تا "کاملاً موافقم=۵" است. نمره‌گذاری این پرسشنامه به این صورت است که هر سوال به شیوه لیکرت از "کاملاً مخالفم=۱"، "مخالفم=۲"، "نظری ندارم=۳"، "موافقم=۴" و "کاملاً موافقم=۵" نمره‌گذاری می‌شود. رای و همکاران (۲۰۰۱) برای این ابزار همبستگی منفی با ابزارهای حالت ($r=-0/41$) و صفت خشم ($r=-0/34$) و ضریب آلفای کرونباخ $0/87$ گزارش کردند. حمیدی‌پور، ثنایی‌ذاکر، نظری و فراهانی (۱۳۸۹) ضریب آلفای کرونباخ برای پایایی این آزمون را $0/83$ گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر ضرایب همسانی درونی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه $0/74$ به دست آمد.

یافته‌ها

در این پژوهش ۳۹۵ شرکت‌کننده (۱۶۹ مرد و ۲۲۶ زن) با میانگین و انحراف استاندارد سنی $35/82 \pm 8/97$ حضور داشتند. میزان تحصیلات ۷۵ نفر (۱۹ درصد) از شرکت‌کنندگان زیر دیپلم، ۱۰۴ نفر (۲۶/۳ درصد) دیپلم، ۱۶۲ نفر (۴۱ درصد) کاردانی و کارشناسی و ۵۴ نفر (۱۳/۷ درصد) کارشناسی ارشد و بالاتر بود. میانگین و انحراف استاندارد سال‌های زندگی مشترک با همسر در شرکت‌کنندگان این پژوهش به ترتیب $10/12 \pm 7/47$ به دست آمد و ۷۴ نفر (۱۷/۷ درصد) از آنان فاقد فرزند، ۱۰۴ نفر (۲۶/۳ درصد) یک فرزند، ۱۴۰ نفر (۳۵/۵ درصد) دو فرزند و ۷۷ نفر (۱۹/۵ درصد) بیشتر از ۲ فرزند داشتند. در نهایت داده‌ها با نرم‌افزار آماری Amos20 و SPSS-20 مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

جدول ۱: میانگین، انحراف استاندارد و ضرایب آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	آلفای کرونباخ
باور به دنیای عادلانه	۴۳/۱۸	۸/۲۱	۰/۶۹۴
باور به دنیای ناعادلانه	۲۱/۴۹	۸/۱۸	۰/۷۶۰
عواطف خودآگاه- احساس شرم	۳۶/۴۸	۱۰/۰۹	۰/۵۸۹
عواطف خودآگاه- احساس گناه	۴۶/۱۹	۶/۶۵	۰/۷۷۰
عواطف خودآگاه- احساس غرور	۲۵/۲۶	۴/۷۲	۰/۷۱۶
بخشش- فقدان احساس منفی	۳۴/۳۰	۸/۱۷	۰/۸۴۴
بخشش- وجود احساس مثبت	۱۵/۲۴	۳/۹۷	۰/۶۳۷

جدول ۱ علاوه بر میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش، ضرایب آلفای کرونباخ متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که براساس آن به استثنای متغیر احساس شرم ضرایب آلفای کرونباخ دیگر مؤلفه‌ها و متغیرها نزدیک به یا بالاتر از $0/7$ است.

1 -forgiveness scale

2 -Rye, Loiacono, Folk, Olszewski, Heim & Madia

جدول ۲: شاخص های برازش مدل پژوهش

نقطه برش ^۱	مدل اصلاح شده		مدل اولیه	شاخص های برازندگی
	اصلاح دوم	اصلاح اول		
-	۱۲/۸۸	۲۵/۷۸	۱۳۷/۹۵	مجذور کای ^۲
-	۵	۶	۷	درجه آزادی مدل
کمتر از ۳	۲/۵۸	۴/۲۹	۱۹/۷۱	χ^2/df
$0.90 >$	۰/۹۹۱	۰/۹۸۲	۰/۹۱۵	GFI ^۴
$0.850 >$	۰/۹۴۹	۰/۹۱۴	۰/۶۶۰	AGFI ^۵
$0.90 >$	۰/۹۹۲	۰/۹۸۰	۰/۸۶۹	CFI ^۶
$0.08 <$	۰/۰۶۳	۰/۰۹۱	۰/۲۱۸	RMSEA ^۷

منطبق بر جدول ۲ بر خلاف شاخص برازندگی GFI دیگر شاخص های برازندگی از برازش مطلوب مدل مربوط به فرضیه پژوهش با داده های گردآوری شده حمایت نمودند ($\chi^2/df=19/71$ ، $CFI=0/869$ ، $GFI=0/915$ ، $GFI=0/660$ ، $AGFI$ و $RMSEA=0/218$). به همین دلیل مدل در دو مرحله با ایجاد کوواریانس بین خطاهای دو نشانگر احساس شرم و احساس غرور (در مرحله اول) و دو نشانگر احساس گناه و احساس شرم (در مرحله دوم) مدل اصلاح و شاخص های برازندگی به دست آمد که نشان می دهد مدل مربوط به فرضیه پژوهش با داده های گردآوری شده برازش مطلوب دارد ($RMSEA=0/063$ و $AGFI=0/949$ ، $GFI=0/991$ ، $CFI=0/992$ ، $\chi^2/df=2/58$).

جدول ۳: ضرایب مسیر کل، مستقیم و غیر مستقیم بین متغیرهای پژوهش در مدل ساختاری

متغیر پیش بین	b	S.E	β	sig
بخشش ← باور به دنیای ناعادلانه	-۰/۱۳۳	۰/۰۲۴	-۰/۳۹۳	۰/۰۰۱
بخشش ← باور به دنیای عادلانه	۰/۰۴۷	۰/۰۲۰	۰/۱۴۰	۰/۰۲۳
بخشش ← باور به دنیای ناعادلانه	-۰/۰۷۸	۰/۰۲۴	-۰/۲۲۹	۰/۰۰۱
بخشش ← باور به دنیای عادلانه	۰/۰۲۹	۰/۰۱۹	۰/۰۸۵	۰/۱۵۵
بخشش ← احساس گناه	-۰/۰۸۴	۰/۰۲۳	-۰/۲۰۰	۰/۰۰۱
بخشش ← احساس شرم	-۰/۰۷۹	۰/۰۲۰	-۰/۲۸۵	۰/۰۰۱
بخشش ← احساس غرور	۰/۰۷۵	۰/۰۳۴	۰/۱۲۸	۰/۰۲۲
بخشش ← باور به دنیای ناعادلانه	-۰/۰۵۶	۰/۰۱۴	-۰/۱۶۴	۰/۰۰۱
بخشش ← باور به دنیای عادلانه	۰/۰۱۹	۰/۰۱۰	۰/۰۵۵	۰/۰۵۰

۱ - نقاط برش براساس دیدگاه کلاین (۲۰۱۶)

۲ - Chi-Square

۳ - normed chi-square

۴ - Goodness Fit Index

۵ - Adjusted Goodness Fit Index

۶ - Comparative Fit Index

۷ - Root Mean Square Error of Approximation

جدول ۳ نشان می‌دهد که ضریب مسیر کل (مجموع ضرایب مسیر مستقیم و غیر مستقیم) بین باور به دنیای ناعادلانه و بخشش منفی و در سطح ۰/۰۱ معنادار است ($\beta=0/393, P < 0/01$). ضریب مسیر کل بین باور به دنیای عادلانه و بخشش منفی و در سطح ۰/۰۵ معنادار بود ($\beta=0/140, P < 0/05$). ضریب مسیر غیر مستقیم بین باور به دنیای ناعادلانه و بخشش ($\beta=-0/164, P < 0/01$) منفی و در سطح ۰/۰۵ معنادار است. از سوی دیگر ضریب مسیر غیر مستقیم بین باور به دنیای عادلانه و بخشش ($\beta=0/055, P < 0/05$) مثبت و در سطح ۰/۰۵ معنادار است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر بررسی نقش میانجی‌گری عواطف خودآگاه در رابطه بین باور به دنیای عادلانه/ناعادلانه با بخشش بود. یافته‌ها نشان داد باور به دنیای عادلانه به صورت مثبت و باور به دنیای ناعادلانه به صورت منفی و معنادار بخشش را پیش‌بینی می‌کند و بخشش به عنوان برون‌داد رفتاری مدل پژوهش حاضر، برآیند متغیرهای فردی در سطوح عمیق (باور به دنیای عادلانه/ناعادلانه) تا سطوح جاری (هیجان‌ها و تنظیم‌های هیجانی) است. اهمیت موضوع بخشش و تبیین مکانیسم‌های تسهیل‌گر آن ناشی از نقشی است که بخشش به خودی خود و به عنوان یک ارزش موثر بر سلامت روان دارد. نتایج این یافته‌ها، با یافته‌های گل‌پرور، خاکسار و خیاطان (۱۳۹۳)، نادلمن و نادلر^۱ (۲۰۱۷)، ساتن، استوبر، و کمبل^۲ (۲۰۱۷)، بارتولومائوس و استرلن^۳ (۲۰۱۶)، استرلان و ساتن^۴ (۲۰۱۱)، بهارلوهوره، صباحی و رفیعی‌نیا (۱۳۹۶) و اکبری، گل‌پرور و کامکار (۱۳۸۷) همسو است. نادلمن و نادلر^۵ (۲۰۱۷) در پژوهشی تحت عنوان «اثر عذرخواهی بر بخشش: نقش تعدیل‌گر باور به دنیای عادلانه» نتیجه گرفتند که باور به دنیای عادلانه به عنوان یک مکانیسم مقابله‌ای عمل می‌کند و بر اهمیت واکنش‌های هیجانی و قصد و نیت ادراک شده در فرآیند بخشودگی تأکید دارد. در تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت عدالت و بخشش اغلب به عنوان پاسخ‌های رقابتی به گناه دیگری شناخته شده است. قطعاً عدالت‌کفیری و بخشودگی دو سازه ناسازگار هستند. با این حال، بخشش و عدالت به طور کلی لزوماً در تضاد با یکدیگر نیستند (استرلان و ساتن^۶، ۲۰۱۱) دهند باور به دنیای عادلانه پاسخ‌های انطباقی به تخلفات را منجر می‌شود. باور به دنیای عادلانه افراد را در جهت جستجوی نشانه‌های عدالت در موقعیت‌های مختلف با انگیزه می‌سازند. در نتیجه، به نظر می‌رسد باور به دنیای عادل منجر به بازسازی شناختی می‌شود و به این ترتیب به عنوان یک سازوکار مقابله‌ای عمل می‌کند که قربانی را از عواقب روان‌شناختی ناشی از پیامدهای منفی مصون می‌دارد در این زمینه ساتن، استوبر، و کمبل^۷ (۲۰۱۷) در پژوهشی بیان کرد باور به دنیای عادلانه بر روابط اجتماعی مثبت شامل بخشش دیگران و به‌ریستی ذهنی اثرگذار است. بنابراین افراد دارای باورهای دنیای عادلانه نیرومند، مایل به فهم دلیل نابرابری‌ها هستند، و واکنش‌های تند کمتری در برابر خسارات و زیان‌های اجتماعی نشان می‌دهند و بیشتر احتمال دارد تا قربانیان حوادث و بی‌عدالتی‌های اجتماعی را سرزنش کنند به طور کلی می‌توان گفت باورها و شناخت‌ها در زندگی فردی و اجتماعی هر یک از انسان‌ها نقش‌های مختلفی ایفاء می‌کنند در پژوهش حاضر نقش این مدل در تبیین رفتار بخشش بسیار قابل توجه بود. میزان واریانس تبیین شده نشان داد متغیر باور به دنیای عادلانه/ناعادلانه و عواطف خودآگاه در مجموع ۴۰ درصد از واریانس بخشش را تبیین می‌کنند. وبه نسبت پژوهش‌های پیشین بالا است. سهم واریانس تبیین شده عواطف خودآگاه نیز چشم‌گیر بود (۲۷ درصد) و می‌توان این

1 -Nudelman & Nadler

2 Sutton, Soeber, & Kamble

3 Bartholomaeus, & Strelan

4 -Strelan & Sutton

5 -Nudelman & Nadler

6. Strelan, P., & Sutton, R. M.

7 Sutton, Soeber, & Kamble

میزان را با پژوهش های مشابه (که متغیرهایی غیر از باوربه دنیای عادلانه را به کار گرفته اند) مقایسه کرد (لانگمن و چانگ، ۲۰۱۳؛ کارپنتر، تیگنور، تسانگ و ویلت، ۲۰۱۶).

در مدل برازش این یافته همچنین معلوم شد که عواطف خودآگاه شرم و گناه به صورت منفی و معنادار بخشش را پیش بینی می کنند. این یافته با شواهد پژوهشی قبل همسو است (موریس و مسترز، ۲۰۱۸). با این حال، میزان تجربه احساس شرم و گناه بسیار مهم است. تجربه احساس شرم و گناه، زمانی که فراتر از ظرفیت روانی باشد. فرد را در روابط بین فردی و روابط درون فردی دچار مشکل می کند. اضطراب تجربه شده از تجارب، علاوه بر ایجاد ناامنی و تکرار چرخه باورهای نامطلوب، فرد را وادار به رفتارهای بدوی و تکانشی می کند و کمتر اجازه تامل دوباره و شفقت را می دهد. برخی از پژوهشگران و نظریه پردازان بر این باورند که بخشش، نشان دهنده جایگزینی احساسات منفی با نگرش های مثبت از جمله شفقت و خیرخواهی است (فیلپات، ۲۰۰۶؛ وورسینگتون، لاولاک، ون اوین ویتولیت، رای، تسانگ و توسیانت، ۲۰۱۵)

در این پژوهش نقش واسطه ای عواطف خودآگاه با توجه به معنی داری اثرات غیر مستقیم باور به دنیای عادلانه به طور کلی تایید شد. اما با توجه به اینکه شرم یک عاطفه کاربردی است، با این حال در میان عموم عاطفه های مشکل آفرین جا افتاده است. در واقع این یافته قدمی برای تبیین ساختاری تر از مفهوم بخشش در ادبیات پژوهش است. همانگونه که گفته شد، مدل های خطی و متقابل متعددی برای تبیین بخشش وجود دارد اما این مدل ها از نظر میزان تبیین مکانیسم بروز رفتار بخشش ناکارآمد هستند. ونمی تواند به عنوان الگویی منسجم برای کاربردی های نظری یا عملی مفید واقع شود. این در حالی که مدل های روان درمانی جدیدتر، به دنبال ترکیب عوامل تعاملی در تبیین رفتار هستند. دراستنباط این یافته می توان گفت عواطف خودآگاه نظیر احساس گناه و شرم هیجان های اخلاقی به شمار می روند که برای پایبندی به هنجارهای اجتماعی و استانداردهای شخصی فرد را با انگیزه می کنند و در دوران کودکی پس از رشد خودآگاهی به وجود می آیند (الس-کویبست، هیگینز، الیسون و مورتون، ۲۰۱۲) بل و همکاران (۲۰۱۷) نیز با طراحی کتاب کار در زمینه خودبخشش گری و تلاش برای جبران، تمرین هایی در زمینه بهره برداری مثبت از احساس گناه و شرم ارائه داده و در پژوهش خود این تمرین ها را موثر گزارش کرده اند.

به طور کل پژوهش حاضر توانست نشان دهد که اثر باور به دنیای عادلانه/نا عادلانه بر بخشش، نه به شکل مستقیم، بلکه به شکل غیر مستقیم از طریق تنظیم هیجانها و عواطف خودآگاه است. مدل های روان پویایی که خودشناسی انسجامی را مرکز مفهوم سازی خود قرار می دهند بیش از هر چیز الگوهای نظری این مدل تجربی هستند. مدل برازش یافته حاضر می تواند تبیین رفتار بخشش و طراحی مدل های مداخله ای اجتماعی برای افزایش آن را تسهیل کند. از آنجا که هر تحقیقی با یک سری محدودیت هایی همراه است که ممکن است نتایج پژوهش را تحت تاثیر قرار دهد و تحقیق حاضر نیز از این قاعده مستثنی نمی باشد لذا در این تحقیق ابزارهای تحقیق به پرسشنامه های پنج عامل بزرگ شخصیت، سومین نسخه تجدیدنظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان و مقیاس بخشش محدود میشود لذا یافته ها با محدودیتهای ابزارهای مزبور همراهی دارند دخالت برخی از متغیرهای مزاحم از قبیل موقعیت اقتصادی، خانوادگی، اجتماعی، وضعیت تاهل و مقطع تحصیلی نمونه های تحقیق منجر به کاهش روایی درونی تحقیق شده است، با توجه به این که داده های پژوهش حاضر از طریق خودگزارشی گرد آوری شده و به گزارش های افراد شرکت کننده در پژوهش تکیه شده خود آگاه یانا خود آگاه تحریف شده باشد بنا براین امکان دارد یافته ها از روایی بالایی برخوردار نباشد و استفاده صرف از پرسشنامه ها و به کار نرفتن شیوه مصاحبه برای گردآوری اطلاعات. پیشنهاد می شود که اجرای این تحقیق در سایر جوامع و مقایسه نتایج حاصل با یکدیگر انجام گیرد. پیشنهاد می شود اجرای این تحقیق به منظور مطالعه تاثیر متغیرهای

1 -Else-Quest, Higgins, Allison & Morton

2 Bl

دیگر بر بخشش انجام گیرد، این پژوهش در بین افراد مراجعه کننده به خانه سلامت شهر کرج انجام شده است. پیشنهاد می شود تحقیق حاضر بر روی نمونه های دیگری از افراد انجام گیرد تا امکان مقایسه نتایج بهتر فراهم آید. با توجه به اهمیت هر یک از متغیرهای مورد پژوهش، پیشنهاد می شود تحقیقات بیشتری در زمینه‌ی شناسایی عوامل مؤثر و مرتبط با بخشش انجام شود.

منابع فارسی

- امانی، ملاحظ؛ شیری، اسماعیل؛ رجبی، سعید. (۱۳۹۳). نقش هوش هیجانی و هوش معنوی در پیش‌بینی بخشودگی دانشجویان. *فصلنامه دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، سال ۱۵، شماره ۱، صص ۷۳-۸۰.
- بهارلوهوره، حوریه؛ صباحی، پرویز و رفیعی‌نیا، پروین. (۱۳۹۶). مقایسه سبک‌های اسناد و باور به دنیای عادلانه بین افراد روان‌رنجورگرا، برون‌گرا و عادی. *فصلنامه پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری*، سال ۷، شماره ۱، صص ۳۵-۵۰.
- روشن چسلی، رسول؛ عطری‌فرد، مهدیه؛ نوری‌مقدم، ثنا. (۱۳۸۶). بررسی اعتبار و پایایی «سومین نسخه تجدیدنظر شده مقیاس عاطفه خودآگاهی برای بزرگسالان» (TOSCA-3). *فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت‌دانشور رفتار سابق*، سال ۲۵، شماره ۱، صص ۳۱-۴۶.
- حمیدی‌پور، رحیم؛ ثنائی‌ذاکر، باقر؛ نظری، علی‌محمد؛ فراهانی، محمدنقی. (۱۳۸۹). بررسی تاثیر زوج‌درمانی گروهی مبتنی بر بخشش بر رضایت زناشویی. *فصلنامه مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، سال ۸، شماره ۴، صص ۴۹-۷۳.
- گل‌پرور، محسن؛ اکبری، محمد. (۱۳۸۸). باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه (نگاهی بر تفاوت‌های دیدگاهی بر حسب متغیرهای جمعیت شناختی). *فصلنامه روانشناسی و دین*، شماره ۴، صص ۱۱۹-۱۴۲.
- گل‌پرور، محسن؛ برازنده، امین؛ جوادیان، زهرا. (۱۳۹۳). رابطه بین پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و باورهای جبران عدالت. *فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت*، سال ۲۱، شماره ۱۰، صص ۶۱-۷۴.
- گل‌پرور، محسن؛ برازنده، امین؛ جوادیان، زهرا. (۱۳۹۳). رابطه بین پنج عامل بزرگ شخصیت با باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه و باورهای جبران عدالت. *فصلنامه روانشناسی بالینی و شخصیت‌دانشور رفتار سابق*، سال ۱۰، شماره ۲، صص ۶۱-۷۴.
- گل‌پرور، محسن؛ جوادی، سارا. (۱۳۸۶). الگوی ارتباطی بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با شاخص‌های بهداشت روانی: الگوی معادلات ساختاری. *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، سال ۸، شماره ۳۲-۳۱، صص ۱۰۹-۱۲۲.

References

- Backus, L. N. (2009). **Establishing the link between desecration forgiveness and Marital quality during pregnancy**. master of art dissertation, graduate college of Bowling green state university.
- Brannan, D., Davis, A., Biswas-Diener, R. (2016). **The Science of Forgiveness: Examining the Influence of Forgiveness on Mental Health A2 - Friedman, Howard S Encyclopedia of Mental Health**. Oxford: Academic Press.
- Bartholomaeus, J., Strelan, P. (2016). Just world beliefs and forgiveness: The mediating role of implicit theories of relationships. *Personality and Individual Differences*, 96, 106-110.
- Bell, C. M., Davis, D. E., Griffin, B. J., Ashby, J. S., & Rice, K. G. (2017). The promotion of self-forgiveness, responsibility, and willingness to make reparations through a workbook intervention. *THE JOURNAL OF POSITIVE PSYCHOLOGY*, 12(6), 571-578.

- Blackie, L. E., Roepke, A. M., Hitchcott, N., & Joseph, S. (2016). Can people experience posttraumatic growth after committing violent acts?. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 22(4), 409.
- Callan, M. J., Shead, N. W., Olson, J. M. (2009). Fore going the labor for the fruits: The effect of just world threat on the desire for immediate monetary rewards. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45, 246-249.
- Carpenter, T. P., Tignor, S. M., Tsang, J.A., Willett, A. (2016). Dispositional self-forgiveness, guilt- and shame-proneness, and the roles of motivational tendencies. *Personality and Individual Differences*, 98(Supplement C), 53-61.
- Donat, M., Umlauf, S., Dalbert, C., Kamble, S. V. (2012). Belief in a just world, teacher justice, and bullying behavior. *Aggressive Behavior*, 38, 185-193.
- Else-Quest, N. M., Higgins, A., Allison, C., Morton, L. C. (2012). Gender differences in self-conscious emotional experience: a meta-analysis. *Psychol Bull*, 138(5), 947-981.
- Enright, R. D., Fitzgibbons, R. P. (2015). **Forgiveness therapy: An empirical guide for resolving anger and restoring hope**. Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Kaleta, K., Mróz, J. (2018). Forgiveness and life satisfaction across different age groups in adults. *Personality and Individual Differences*, 120(Supplement C), 17-23.
- Louden, G.M., Gerber, ED.S. (2008). **Group forgiveness intervention for adult male homeless individuals: effects on forgiveness, rumination**, Texas at san Antonio University.
- Langman, L., Chung, M. C. (2013). The relationship between forgiveness, spirituality, traumatic guilt and posttraumatic stress disorder (PTSD) among people with addiction. *Psychiatr Q*, 84(1), 11-26.
- Nudelman, G., Nadler, A. (2017). The effect of apology on forgiveness: Belief in a just world as a moderator. *Personality and Individual Differences*, 116(Supplement C), 191-200.
- Rindfleisch, J. A. (2018). Chapter 99 - **Forgiveness A2 - Rakel, David Integrative Medicine** (Fourth Edition) (pp. 940-944.e941): Elsevier.
- Rubin, Z., Peplau, L. A. (1973). Belief in a just world and reactions to another's lot: A study of participants in the national draft lottery. *Journal of Social Issues*, 29(4), 73-93.
- Rye, M. S., Loiacono, D. M., Folk, C. D., Olszewski, B. T., Heim, T. A., Madia, B. P. (2001). Evaluation of the psychometric properties of two forgiveness scales. *Current Psychology: Development. Learning Personality*, 20, 260-277.
- Sutton, R. M., Stoeber, J., & Kamble, S. V. (2017). Belief in a just world for oneself versus others, social goals, and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 113, 115-119.
- Strelan, P., Sutton, R. M. (2011). When just-world beliefs promote and when they inhibit forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 50(2), 163-168.
- Stuewig, J., Heigel, C., Harty, L., McCloskey, L. (2010). Shaming blaming and maiming: functional links among the moral emotions, externalization of blame and aggression. *Journal of Research in Personality*, 44, 91-102
- Tangney, J. P., Dearing, R. L., Wagner, P. E., Gramazow, R. (2000) **The Test of Self-Conscious Affect-3 (TOSCA-3)**. George Mason University, Fairfax, VA.

- Woodyatt, L., Wenzel, M., & de Vel-Palumbo, M. (2017). **Working through psychological needs following transgressions to arrive at self-forgiveness.** In Handbook of the psychology of self-forgiveness (pp. 43-58). Springer, Cham.
- White, C., Baimel, A., & Norenzayan, A. (2017). What are the causes and consequences of belief in karma?. *Religion, Brain & Behavior*, 7(4), 339-342.